

راهبردهای ارتقاء و توسعه شاخص‌های عدالت اجتماعی در بنگاه‌های اقتصادی^۱

دکتر علی طاهری^۲، هاشم آرام^۳

چکیده

هدف اصلی این تحقیق بررسی وضعیت شاخص‌های عدالت در بنگاه‌های اقتصادی برای ارائه راهبردهای ارتقاء عدالت است. به طور کلی در این مطالعه وجوه عدالت اجتماعی با رویکردهایی که به تبیین موضوع پرداخته اند مانند، برابری، نیاز، انصاف و فردگرایی اقتصادی، مورد بررسی قرار گرفت و همچنین به رویکردهای سیاستگذاری و حوزه‌های آن اعم از حوزه‌های سلامت، آموزش، اقتصاد، امنیت اجتماعی، خدمات رفاهی و مسکن، که مشخصاً در زمره سیاستگذاری اجتماعی - اقتصادی قرار می‌گیرند، پرداخته شد. از آنجا که این تحقیق در راستای چشم انداز اکثر بنگاه‌های اقتصادی «ارائه خدمات مطلوب به کارکنان و ارتقای سطح رفاه کارکنان و خانواده‌ها» سعی در شناخت وضعیت شاخص‌های عدالت و راهبردهای ارتقاء شاخص‌های عدالت است، در وهله اول یک مطالعه اکتشافی است که سعی در شناخت وضعیت شاخص‌های عدالت در بنیاد بنگاه‌های اقتصادی دارد و در وهله دوم یک مطالعه کاربردی است که ضمن شناخت وضعیت شاخص‌های عدالت، با نتایج بدست آمده می‌توان راهبردهای ارتقای شاخص‌های عدالت را مشخص نمود. روش تحقیق پیمایش و ابزار جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات پرسشنامه ساخت یافته و جمعیت آماری اعضای تعاونی بنگاه‌های اقتصادی دولتی و شیوه تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات در دو بخش توصیفی و تحلیلی با توجه به آمار توصیفی و استنباطی بوده است. یافته‌های تحقیق نشان داد میزان رضایتمندی و به عبارت بهتر میزان تحقق برابری و عدالت در بنگاه‌های اقتصادی در حد متوسط است.

واژگان کلیدی: عدالت، عدالت اجتماعی، حوزه‌های عدالت، بنگاه‌های اقتصادی.

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۴/۰۳/۱۱

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۰۱/۲۳

^۱ این مقاله مستخرج از پژوهشی است که با حمایت‌های مادی و معنوی بنیاد تعاون ارتش جمهوری اسلامی ایران انجام شده است.

^۲ دکتری مدیریت و مدیر طرح و برنامه بنیاد تعاون ارتش جمهوری اسلامی ایران

^۳ دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی علوم و تحقیقات تهران (نویسنده مسئول) (Email: hashem.aram@gmail.com)

مقدمه و بیان مسئله

عدالت به معنای استقامت چیزی، مستقیم بودن، مساوات، داد، انصاف، حکم حق، میزان و امر متعادل آمده است و در اصطلاح حد وسط میان افراط و تفریط است، که عبارت است از تعدیل قوه عملیه و تهذیب آن که از مهمترین فضائل اخلاقی است و بستر کمالات معرفی شده است (دلشاد تهرانی، ۱۳۷۹: ۱۶۵). ابتدایی ترین شکل عدالت عبارت است از اجرای بی طرفانه ی قانون؛ یعنی بعد حقوقی عدالت. این نحوه رفتار را می توان متضمن نوعی برابری دانست زیرا بدین ترتیب آن عده از تفاوت های موجود میان شهروندان که نص صریح قانون، ذکری از آن به میان نیاورده باشد هیچ گونه تأثیری در سلوک قضایی حکومت در مقابل آنان نخواهد داشت اما حتی اگر قوانین هم عادلانه اجرا شوند، در صورت غیر معقول بودن تفاوت های مورد تجویزشان در سلوک قضایی نسبت به افراد فی حد نفسه غیر عادلانه خواهند بود. به این ترتیب روشن می شود که نمی توان یک بعد از عدالت را جدا از دیگر ابعاد مورد بررسی قرار داد. حیات اجتماعی بشر، ساحت های گوناگونی دارد که چنان در هم تنیده اند که وجود یکی بدون دیگری معنایی نخواهد داشت.

درهم بافتی و درهم تنیدگی حوزه های مختلف زندگی، شامل اقتصاد و فرهنگ و سیاست و اجتماع و هنر و ... در دنیای امروز سبب شده است که به باور اندیشمندانی چون هابرماس، نفس وجود یا عدم وجود عدالت اجتماعی، برای بسیاری از جوامع، خود به یک مشکل سیاسی تبدیل شود (تولایی، ۱۳۸۴: ۳). بنابراین همان طور که در پهنه ی اقتصاد، عدالت توزیعی با سنجه هایی چون نیاز، برابری، انصاف و استحقاق های فردی قابل اندازه گیری و پی گیری است، در پهنه ی سیاست نیز همین سنجه ها می تواند معیارهایی برای داوری و قضاوت افراد جامعه در خصوص تحقق یا عدم تحقق عدالت سیاسی باشد. برای مثال چنانچه مضایقه اطلاعات مورد نیاز برای تصمیم گیری در حوزه های مختلف اجتماعی، سیاسی و اقتصادی را بنگریم، خواهیم دید که این مضایقه بر اساس رویکردها به عدالت اجتماعی توزیعی (نظیر برابری، انصاف، نیاز و احیانا فردگرایی اقتصادی) در نزد افراد در هنگام داوری در باب تخصیص امکانات و منابع، تأثیرات متفاوتی را به جا می گذارد (همان، ۴).

عدالت از آن دست مفاهیمی است که به دست دادن معنا و تعریفی از آن ممکن نیست مگر به واسطه ی وارد شدن به حوزه ی گفتمانی خاصی که بنا به دغدغه هایش با مفاهیم وابسته به عدالت مواجه می شود. شاید تنها بیان قابل قبولی که با هر درک و دریافتی از عدالت بتوان حول آن به توافقی دست یافت، عبارت باشد از: رعایت حقوق هر چیز یا هر کس مطابق با آنچه آن چیز یا آن کس سزاوار آن است. به طور کلی در این مطالعه وجوه عدالت اجتماعی یا رویکردهایی که به تبیین موضوع پرداخته اند مانند، برابری، نیاز، انصاف و فردگرایی اقتصادی، مورد بررسی قرار خواهند گرفت و همچنین به رویکردهای سیاستگذاری و حوزه های اعم از حوزه های سلامت، آموزش، امنیت اجتماعی، اقتصاد (درآمد) و مسکن، که مشخصا در زمره سیاستگذاری اجتماعی - اقتصادی قرار می گیرند، پرداخته می شود، در این نوشتار نیز حوزه های مذکور در خصوص بنگاه های اقتصادی دولتی و افرادی که عضویت دارند، مورد بررسی و تحلیل قرار می گیرد. همچنین برای برون رفت از گرداب نسبی گرایی در فهم عدالت با در نظر گرفتن دو سر طیف معنایی آن از حداکثری تا حداقلی، نسبتش را با مفاهیمی چون «آزادی» و «برابری» توضیح می دهیم. لازم به ذکر است که آنچه وجه تأکید این نوشتار است، «عدالت» در معنای اجتماعی - اقتصادی آن است که ضمن آنکه در ذات خود انفکاک ناپذیر از حوزه ی سیاست و فرهنگ است اما استقلال نسبی هم از آن دارد. به بیان بهتر پرداختن به ساحت های سیاسی و فرهنگی عدالت در این بحث منوط به تأثیری است که بر حوزه ی اقتصادی - اجتماعی دارد.

از آنجا که این تحقیق در راستای چشم انداز بنگاهها «ارائه خدمات مطلوب و ارتقای سطح رفاه کارکنان و خانواده ها» سعی در شناخت وضعیت شاخص های عدالت و راهبردهای ارتقاء شاخص های عدالت است، در وهله اول یک مطالعه اکتشافی است که سعی در شناخت وضعیت شاخص های عدالت دارد و در وهله دوم یک مطالعه کاربردی است که ضمن شناخت وضعیت شاخص های عدالت، با نتایج بدست آمده می توان راهبردهای ارتقای شاخص های عدالت را مشخص نمود.

با توجه به مطالبی که گفته شد، مسأله اصلی این مطالعه، شناسایی شاخص‌ها و حوزه‌های عدالتی بنگاه‌های اقتصادی دولتی و نیز بررسی وضعیت شاخص‌های عدالت اجتماعی و اقتصادی می‌باشد. مطالعه و بررسی عدالت اجتماعی از دو جنبه نظری و کاربردی حائز اهمیت است. هم تحقیقی بنیادی است و موجب شناخت بیشتر این بعد از علم اجتماعی می‌شود و هم کاربردی است و می‌توان با شناخت شاخص‌ها و ابعاد آن و نیز کم و کیف حوزه‌های عدالت در بنگاه‌های اقتصادی از نتایج آن در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری استفاده کرد. عدالت یکی از مفاهیم و مباحث اساسی پیشرفت در جامعه کنونی می‌باشد به عبارت دیگر پیشرفت زمانی میسر خواهد شد که در سطوح مختلف عدالت و برابری برقرار باشد. این مطالعه در صدد کسب دانش مبتنی بر واقعیت و همراه با روح علمی است که افزون بر دست‌آوردهای علمی و نظری، دست‌آوردهای عملی آن، شناخت واقع‌گرا از وضعیت شاخص‌ها و حوزه‌های عدالت در بنگاه‌های اقتصادی به مثابه یک الگوی نظری زمینه برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری درست را فراهم می‌آورد. همچنین با شناخت ابعاد و شاخص‌های عدالت اجتماعی، مدیران و برنامه‌ریزان، با اتخاذ سیاست‌های راهبردی بهتر می‌توانند در جهت تعدیل نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی در حوزه‌های مربوط به بخش‌های خود گام بردارند. گام برداشتن در جهت تعدیل نابرابری‌های اجتماعی تأثیر مستقیم در تعدیل و کاهش مسائل اجتماعی دارد و این امر به نوبه خود زمینه‌سازی لازم را برای توسعه پایدار فراهم می‌آورد.

توسعه پایدار الگویی از تحولات اقتصادی، ساختاری و اجتماعی است که مزایای اقتصادی و دیگر مزایای اجتماعی زمان حاضر را بدون به خطر انداختن مزایای بالقوه آینده بهینه می‌کند. این نوع توسعه، فرایندی است که از طریق آن اعضای یک جامعه قابلیت‌های شخصی و نهادی خود را برای بسیج کردن منابع و مدیریت آنها افزایش می‌دهند تا مطابق با آرمانهای خود به اعتلای کیفیت زندگی با توزیعی عادلانه دست یابند. اگرچه مفهوم توسعه پایدار ابتدا با تأکید بر وجه زیست محیطی تعریف می‌شد، اما به تدریج زنان، فرهنگ، آموزش، علم، اخلاق، امنیت و مشارکت نیز به تحلیل پایداری اضافه شد. منظور از پایداری، امکان‌پذیری اجرای یک عمل در دراز مدت است، و بدون لحاظ کردن بسیاری از معیارهای تکمیلی، همان پایداری اقتصادی هم که مفهوم‌سازی‌های پیشین از توسعه بر آن تأکید می‌کردند، ناممکن خواهد شد. مفهوم توسعه پایدار بر این تصور بنا شده است که در دراز مدت، درآمد یا رفاه را تنها در صورتی می‌توان حفظ کرد که ذخایر سرمایه‌ای سرمشما آن کاهش نیابد. بنابراین مفهوم سرمایه هم در بحث توسعه پایدار دستخوش تحول می‌شود و انسان، گروه‌های اجتماعی، محیط زیست، فرهنگ و تاریخ را نیز شامل می‌شود (فاضلی، ۱۳۸۹). بنابراین رویکرد توسعه پایدار با فراگذشتن از دو گانه اقتصاد و محیط زیست، تلاش می‌کند تا عناصر اجتماعی را نیز در بگیری. نتیجه اینکه مفهوم پایداری، مفاهیم عدالت اجتماعی و توزیع برابر فرصت‌ها، حفاظت از محیط زیست و اثر بخشی اقتصادی را همزمان و بدون ترجیح یکی بر دیگری در بر دارد. بر همین اساس برای پایداری صورت‌های مختلفی وجود دارد که پایداری اجتماعی در اینجا مورد توجه است.

از نظر اجتماعی، توسعه‌ای پایدار خواهد بود که جوامعی همگن و همبسته ایجاد کند، در آن ساکنان عدالت و برابری را احساس کنند و شکاف‌های اجتماعی-اقتصادی کاهش یابد (کازمی و شکویی، ۱۳۸۱: ۳۱). پایداری اجتماعی زمانی وجود دارد که تغییرات ناشی از اقدامات توسعه‌ای، باعث بهم ریختن امنیت اجتماعی، تخریب روابط اجتماعی سالم، ایجاد آسیب‌های اجتماعی، افزایش فاصله‌های طبقاتی، اثرات ناشی از بهم خوردن نظم اقتصادی در جهت نامطلوب و تبعیض علیه گروه‌های حاشیه‌ای و ضعیف نشود (فاضلی، ۱۳۸۹). راهکار رسیدن به این اهداف را ال‌ن دال شکل‌گیری زیرساخت‌های نرم می‌داند. این زیرساخت‌های نرم شامل خدمات عمومی مانند بهداشت، آموزش، خدمات اجتماعی، اوقات فراغت و مانند آن و نیز ساختار غیررسمی جامعه، شبکه سازمانهای داوطلبانه و روابط اجتماعی هستند (شکویی و کازمی، ۱۳۸۱: ۳۲). فاضلی (۱۳۸۹) پایداری اجتماعی را با دو شاخص اصلی تعریف می‌کند:

الف. کیفیت زندگی: مفهوم کیفیت زندگی دربر دارنده‌ی مجموعه شاخص‌های عینی و ذهنی است که تحقق سطوح معینی از این شاخص‌ها، تضمین‌کننده‌ی دستیابی به اهداف توسعه پایدار و ایجاد اجتماع سالم تلقی می‌شود. شاخص‌هایی نظیر کیفیت دسترسی به آموزش، کیفیت اشتغال، کیفیت مسکن، خدمات عمومی، خدمات بهداشتی، ایمنی، مشارکت در فرایندهای دموکراتیک، در زمره شاخص‌های عینی کیفیت زندگی قرار دارند. رضایت از زندگی، نشاط و بهروزی^۱ نیز در زمره شاخص‌های ذهنی کیفیت زندگی هستند.

ب. عدالت اجتماعی: تاثیر اشکال فضایی شهر و فرایندهای اجتماعی آن بر تغییرات درآمد در طول زمان و در نتیجه توزیع درآمد و عدالت توزیعی از مسائل مهم در بحث پایداری اجتماعی است. شهر را باید یک نظام منابع محسوب کرد و شهر نوعی توزیع جغرافیایی منابع اقتصادی، اجتماعی، روانی و نمادین است.

با توجه به مطالبی که گفته شد هدف اصلی این پژوهش بررسی دقیق مفهوم عدالت و تعیین ابعاد و شاخص‌های آن در بنگاه‌های اقتصادی دولتی است.

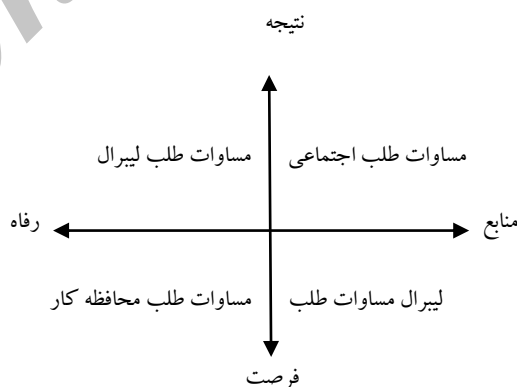
چارچوب نظری

هرچند به سختی می‌توان رویکردهای سیاستگذارانه را از ایدئولوژی‌های عدالت جدا کرد، اما آنچه ما بر اساسش می‌توانیم به دسته بندی مواضع سیاستگذارانه در خصوص عدالت اقدام کنیم، داشتن درک «اجتماعی» یا «توزیعی» از آن در کنار معیارهایی چون «استحقاق» و «نیاز» در برخورداری از عدالت است.

منظور از درک توزیعی از عدالت ارجحیت ارزش‌های فردی بر اجتماعی در تعیین شاخص‌های عدالت است؛ در حالی که درک اجتماعی از عدالت مبنایش اهداف هنجاری یک اجتماع است. والزر بازتوزیع‌ها را بر سه قسم می‌داند (والزر، ۲۰۸:۱۳۸۹):

- بازتوزیع قدرت بازار: از راه مسدود کردن مبادله‌های از سر استیصال و میدان دادن به اتحادیه‌های کارگری.
- بازتوزیع مستقیم پول: از طریق نظام‌های مالیاتی.
- بازتوزیع حقوق مالکیت: از راه روال‌های رسیدگی به شکایات یا نظارت تعاونی‌ها بر بازار تولید.

به این ترتیب بار دیگر می‌توانیم به تقسیم بندی پتريک برگردیم و این بار نحله‌های مختلف سیاستگذاری اجتماعی را در آن شناسایی کنیم:

برای مساوات طلب لیبرال، چنانکه عبارت مساوات طلب مقدم بر لیبرال آمده است، استعدادهای طبیعی و امکانات اجتماعی از جهت اخلاقی مقولاتی ناموجه اند؛ لذا نمی‌توان نابرابری‌ها را به اسم عادلانه توجیه کرد. به زعم ایشان بی‌طرفی و موضع نگرفتن بین سوسیالیسم و سرمایه داری امکانپذیر نیست. ایشان در خصوص نحوه‌ی سیاستگذاری حوزه‌های قابل برنامه ریزی عدالت، «استحقاق» افراد را در کنار «نیاز» ایشان و جامعه‌ای که در آن می‌زیند مبنای قرار می‌دهند.

^۱ Well-being

برای مساوات طلب محافظه کار، سیاست‌گذاری در حوزه‌های عدالت می‌بایست بر مبنای ارزش‌های سنتی و هنجارهای جامعه باشد. لذا از همین رو هم هست که عمده‌ترین مسیر تحقق عدالت در نظرشان نهادهای مدنی و خیریه‌های عمومی است. برای ایشان آمیزه‌ای از «استحقاق» و «موقعیت» مبنای تصمیم‌گیری عادلانه در امر سیاست‌گذاری است.

مساوات‌گرایان اجتماعی، در واقع چپ‌ترین گرایش سیاست‌گذاری اجتماعی هستند که هرچند استحقاق را مد نظر دارند اما وجه تأکیدشان در تخصیص امکانات «نیاز» اعضای جامعه است. استحقاق در اینجا معیاری است برای درگیر کردن افراد توانمند جامعه برای بالا کشیدن ضعفا و محرومان.

و در نهایت لیبرال‌های مساوات طلب، که به دلیل اولویت‌هایی که مفهوم «آزادی» و «مالکیت» برایشان دارد، هر شکلی از دست‌گیری از ضعفا و تلاش برای توانمندسازی گروه‌های محروم را منوط به صدمه‌ندیدن آزادی‌برندگان رقابت از نظر ایشان عادلانه‌ی نظام بازار می‌کنند. برای این گروه، تنها معیار «استحقاق» است که می‌تواند مبنای تصمیم‌گیری‌های عادلانه باشد.

روش‌شناسی

با توجه به موضوع این پژوهش و اهداف و سؤالات مورد نظر در این تحقیق که در بخش‌های پیشین ارائه گردید، به نظر می‌رسد روش متناسب در انجام فرایند این تحقیق روش اسنادی برای بخش اکتشافی و بنیادی و روش پیمایشی برای بخش کاربردی است. علت انتخاب این روش به عنوان روش تحقیق برگزیده در این پژوهش را می‌توان ضرورت شناخت ابعاد و شاخص‌های عدالت اجتماعی و نیز معناداری این ابعاد و شاخص‌ها در بنگاه‌های اقتصادی در جهت ارائه راهبردهای مناسب از طریق مطالعه و بررسی مستندات، منابع، تألیفات و تحقیقات انجام شده و نیز جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات از کارکنان و اعضای تعاونی بنیاد، بر شمرد. بطور کلی این تحقیق یک تحقیق نظری و کاربردی است که با روش اسنادی و پیمایشی صورت گرفته است.

تکنیک و ابزار: این تحقیق با تکنیک‌های فیش برداری و ثبت مستندات و نیز استنباط و استدلال‌های نظری محقق در روش اسنادی و نیز تکنیک پرسشنامه محقق ساخته در روش پیمایشی صورت گرفته است. ابزار گردآوری داده‌ها و اطلاعات در روش اسنادی بصورت فیش برداری بوده، که در راستای شناخت و بررسی سؤالات و اهداف تحقیق با مراجعه به منابع و مآخذ معتبر صورت گرفت. و بعد از فیش برداری‌های نظری، داده‌ها و اطلاعات دسته‌بندی شد و با کشف و مقایسه‌سازی سؤالات اصلی تحقیق مورد بررسی قرار گرفت. و در روش پیمایشی پرسشنامه محقق ساخته است. در روش اسنادی با ابزار گردآوری اطلاعات که عبارتند از: کتاب‌ها، مقالات، پایان‌نامه‌ها، آمارنامه‌ها و اطلاعات، اسناد، سایت‌های اینترنتی و... داده‌ها و اطلاعات لازم دسته‌بندی شدند و در روش پیمایشی با تدوین پرسشنامه محقق ساخته، داده‌ها و اطلاعات لازم جمع‌آوری گردید.

شیوه تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات: شیوه تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات بدست آمده با توجه به پشتوانه نظری و مرور نظام‌مند تحقیقات پیشین و با توجه به کشف و طبقه‌بندی و مقایسه و استنباط نظری در روش اسنادی و نیز از طریق پردازش داده‌ها و اطلاعات در نرم‌افزار آماری *SPSS* و تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات در دو بخش آمار توصیفی و آمار استنباطی با بهره‌گیری از آماره‌ها و آزمون‌های متناسب صورت پذیرفته است.

محدوده مکانی و زمانی: قلمرو مکانی این تحقیق بنگاه‌های اقتصادی دولتی می‌باشد که نتایج آن قابل استفاده و بهره‌برداری برای بنگاه‌های اقتصادی و سازمان‌های ذی‌ربط می‌باشد و محدوده زمانی سال ۱۳۹۴-۱۳۹۳ است.

جامعه آماری و تعیین حجم نمونه: جامعه آماری این تحقیق بنگاه‌های اقتصادی دولتی و اعضای ۵ تعاونی منتخب (نیروی ۱، نیروی ۲، نیروی ۳، نیروی ۴، نیروی ۵) است که بر اساس آمارهای گرفته شده از ۹۰,۰۰۰ نفر می‌باشد.

جدول ۱: جامعه آماری اعضای ۵ تعاونی منتخب

یگان خدمتی	نیروی ۱	نیروی ۲	نیروی ۳	نیروی ۴	نیروی ۵
جامعه آماری	۴۵,۰۰۰	۲۰,۰۰۰	۹,۰۰۰	۹,۰۰۰	۷,۰۰۰

حجم نمونه تحقیق با استفاده از فرمول کوکران^۱ ۲۴۵ نفر بدست آمد.

جدول ۲: حجم نمونه یگان های خدمتی

یگان خدمتی	نیروی ۱	نیروی ۲	نیروی ۳	نیروی ۴	نیروی ۵
حجم نمونه	120	60	25	25	15

شیوه نمونه گیری: در این تحقیق از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای استفاده شد. یعنی نمونه ها با توجه به داشتن شرایط عضویت در بنگاه های اقتصادی دولتی و عضویت در هر کدام از آنها انتخاب شدند.

شیوه کدگذاری متغیرها و استخراج داده ها: پاسخ هایی که برای متغیرها در نظر گرفته شده، با توجه به نوع سوالات (سوالات باز یا سوالات بسته) و سطوح سنجش متغیرها، بصورت طیف دو گزینه ای و نیز صورت طیف لیکرت، بسار زیاد = ۵، زیاد = ۴، متوسط = ۳، کم = ۲، بسیار کم = ۱ و اصلاً = ۰ در نظر گرفته شد.

پس از اینکه جمع آوری داده ها و اطلاعات لازم به پایان رسید با پردازش داده ها و تحلیل کامپیوتری پاسخ پاسخگویان تبدیل به اعداد می شود. و در نهایت تغییر و تبدیل های لازم برای شاخص سازی و آزمون فرضیه ها و مدل سازی بر روی داده های تحقیق توسط نرم افزار SPSS انجام گرفت.

اعتبار (روایی) و پایایی (قابلیت اعتماد): در این تحقیق برای تعیین اعتبار ابزار تحقیق (پرسشنامه) از روش اعتبار صوری استفاده می شود. منظور از اعتبار صوری میزان توافق متخصصان یک امر در رابطه با یک شاخص یا معیار است (ساروخانی، ۱۳۸۲: ۲۸۷). بدین منظور از نظریات متخصصان و کارشناسان در زمینه منطبق بودن محتوای سوالات با ویژگی های مورد نظر استفاده می شود.

برای پایایی متغیرها از روش پایداری درونی (ضریب آلفا) استفاده شده است، یعنی با بررسی ضریب آلفای گویه های مربوط به هر یک از متغیرها و محاسبه ی ضریب آلفای نسبتاً بالای آنها، انسجام درونی بالای گویه ها مشخص کرده ایم. با توجه به نتایج جدول ۳ میزان کلی ضریب آلفای کرون باخ 0/846 می باشد که این امر پایایی و انسجام درونی گویه ها را نشان می دهد.

جدول ۳: میزان ضریب آلفای کرون باخ حوزه های مختلف عدالت

حوزه های عدالتی	N of Items (تعداد گویه ها)	Cronbach's Alpha (مقدار آلفا)
حوزه اقتصادی	۹ آیتم	۰/۹۱۱
حوزه مسکن	۳ آیتم	۰/۸۲۲
حوزه امنیت اجتماعی	۹ آیتم	۰/۹۲۲
حوزه سلامت	۵ آیتم	۰/۸۷۴
حوزه درآمد	۴ آیتم	۰/۶۷۸
حوزه آموزش	۲ آیتم	۰/۸۵۲
حوزه خدمات رفاهی	۱۷ آیتم	۰/۸۶۳

جدول ۴: میزان کلی ضریب آلفای کرون باخ

N of Items (تعداد گویه ها)	Cronbach's Alpha (مقدار آلفا)
49	.846

تعاریف و مفاهیم

عدالت در لغت به معنای استقامت چیزی، مستقیم بودن، مساوات، داد، انصاف، حکم حق، میزان و امر متعادل آمده است و در اصطلاح حدّ وسط میان افراط و تفریط است، که عبارت است از تعدیل قوه عملیه و تهذیب آن که از مهمترین فضائل اخلاقی است و بستر کمالات معرفی شده است (دلشاد تهرانی، ۱۳۷۹: ۱۶۵).

پرلمان معتقد است که چند معنایی بودن واژه عدالت باعث کاربرد آن به گونه‌های متنوع و مختلط شده است و برشمردن همه معانی عدالت ممکن نیست. وی چند معنای آشتی ناپذیر این واژه را به شرح زیر عنوان می‌کند (اخوان کاظمی، ۱۳۷۹: ۶۸):

- ۱- به هر کس چیزی یکسان تعلق گیرد.
  - ۲- به هر کس متناسب با شایستگی اش چیزی اختصاص یابد.
  - ۳- به هر کس متناسب با کارکرد و تولیداتش چیزی اختصاص یابد.
  - ۴- به هر کس متناسب با نیازهایش چیزی تعلق گیرد.
  - ۵- به هر کس متناسب با رده و طبقه اش چیزی تعلق گیرد.
  - ۶- به هر کس متناسب با آنچه قانون برای وی در نظر گرفته چیزی اختصاص یابد.
- با وجود این پراکندگی، تعبیر مختلف عدالت بر یکی از سه اصل زیر استوار است (همان، ۶۹):
برابری، شایستگی (استحقاق)، نیاز

تعریفی که در این تحقیق از عدالت اجتماعی می‌شود از شهید مطهری است که به زعم ایشان «عدالت اجتماعی عبارت است از ایجاد شرایط برای همه بطور یکسان و رفع موانع برای همه به طور یکسان» (مطهری، ۱۴۰۳: ۱۵۷).

با بهره‌گیری از تعاریف مذکور عدالت اجتماعی در بنگاه‌های اقتصادی را می‌توان چنین تعریف کرد «ایجاد شرایط برای برخورداری یکسان اعضای بنگاه‌های اقتصادی از منابع و امکانات و فرصت‌ها و نیز رفع موانع برای همه اعضا بصورت یکسان است». با این تعریف حوزه‌های عدالتی را می‌توان؛ حوزه اقتصاد (درآمد)، سلامت، خدمات رفاهی، مسکن، امنیت اجتماعی و آموزش معرفی کرد.

تعریف عملیاتی

جدول ۵: ماتریس تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق حوزه اقتصادی

مفهوم	ابعاد	معرف	گویه	دامنه پاسخ	سطح سنجش
عدالت	اقتصادی	میزان رضایت	۱- وام قرض الحسنه ازدواج کارکنان ۲- وام قرض الحسنه ازدواج فرزندان ۳- وام قرض الحسنه ضروری ۴- وام قرض الحسنه خرید مسکن ۵- وام قرض الحسنه ساخت مسکن ۶- وام قرض الحسنه ودیعه مسکن ۷- وام در قالب عقود، خرید کالای ضروری ۸- وام در قالب عقود، جعاله (تعمیر مسکن) ۹- وام در قالب عقود، خرید خودرو	خیلی زیاد (۵) زیاد (۴) تاحدودی (۳) کم (۲) خیلی کم (۱) بی نظر (۰)	ترتیبی
	شاخص اقتصادی		$1+2+3+4+5+6+7+8+9$	(0 - 45)	فاصله ای

جدول ۶: ماتریس تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق حوزه مسکن

مفهوم	ابعاد	معرف	گویه	دامنه پاسخ	سطح سنجش
عدالت	مسکن	میزان رضایت	۱- تأمین مسکن شخصی ۲- تأمین مسکن سازمانی متأهلی ۳- تأمین مسکن سازمانی مجردی	خیلی زیاد(۵) زیاد(۴) تاحدودی(۳) کم(۲) خیلی کم(۱) بی نظر(۰)	ترتیبی
شاخص مسکن			$1+2+3$	$(0 - 15)$	فاصله ای

جدول ۷: ماتریس تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق حوزه امنیت اجتماعی

مفهوم	ابعاد	معرف	گویه	دامنه پاسخ	سطح سنجش
عدالت	امنیت اجتماعی	میزان رضایت	۱. بیمه اختیاری خانه و خانواده ۲. بیمه اختیاری عمر و حوادث ۳. بیمه اختیاری خودرو ۴. بیمه اختیاری سرمایه تأمین آتیه ۵. بیمه اختیاری سرمایه گذاری ۶. بیمه اجباری درمان ۷. بیمه اجباری مکمل درمان(بیمه تکمیلی) ۸. بکمک هزینه بیماری های صعب العلاج ۹. بیمه اجباری عمر و حوادث کارکنان	خیلی زیاد(۵) زیاد(۴) تاحدودی(۳) کم(۲) خیلی کم(۱) بی نظر(۰)	ترتیبی
شاخص امنیت			$1+2+3+4+5+6+7+8+9$	$(0 - 45)$	فاصله ای

جدول ۸: ماتریس تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق حوزه سلامت

مفهوم	ابعاد	معرف	گویه	دامنه پاسخ	سطح سنجش
عدالت	امنیت اجتماعی	میزان رضایت	۱- دسترسی مناسب به خدمات بهداشتی و درمانی ۲- کیفیت خدمات بهداشتی و درمانی ۳- تأمین هزینه های بهداشتی و درمانی ۴- اطلاع رسانی در خصوص چگونگی بهره مندی از خدمات بهداشتی و درمانی ۵- ارائه بسته های بهداشتی	خیلی زیاد(۵) زیاد(۴) تاحدودی(۳) کم(۲) خیلی کم(۱) بی نظر(۰)	ترتیبی
شاخص سلامت			$1+2+3+4+5$	$(0 - 25)$	فاصله ای

جدول ۹: ماتریس تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق حوزه درآمد

مفهوم	ابعاد	معرف	گویه	دامنه پاسخ	سطح سنجش
عدالت	درآمد	میزان رضایت	۱- فوق العاده عملیاتی ۲- مرخصی استفاده نشده و پاداش پایان خدمت ۳- هزینه‌های مربوط به کفن و دفن ۴- هدیه ازدواج	خیلی زیاد(۵) زیاد(۴) تاحدودی(۳) کم(۲) خیلی کم(۱) بی نظر(۰)	ترتیبی
شاخص درآمد		$1+2+3+4$			فاصله ای

جدول ۱۰: ماتریس تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق حوزه آموزش

مفهوم	ابعاد	معرف	گویه	دامنه پاسخ	سطح سنجش
عدالت	آموزش	میزان رضایت	۱- ارائه خدمات آموزشی فنی و حرفه ای ۲- ارائه کتب و سایر خدمات (کنکور)	خیلی زیاد(۵) زیاد(۴) تاحدودی(۳) کم(۲) خیلی کم(۱) بی نظر(۰)	ترتیبی
شاخص آموزش		$1+2$			فاصله ای

جدول ۱۱: ماتریس تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق حوزه خدمات رفاهی

مفهوم	ابعاد	معرف	گویه	دامنه پاسخ	سطح سنجش
عدالت	رفاه اجتماعی	میزان رضایت	۱- استفاده از اماکن اقامتی، هتل و مهمانسرا در سفرهای زیارتی ۲- استفاده از استراحتگاهها و مهمانسراها در سفرهای سیاحتی ۳- استفاده از غذا در رستوران ها ۴- برگزاری مراسمات در تالارها ۵- خدمات فروشگاههای ۶- سبد کالاهای مصرفی مختلف ۷- سبد کالای اساسی ۸- تهیه سرویس رفت و آمد از محل سکونت تا محل کار ۹- حمل اثاثیه در حیطه محیط خدماتی ۱۰- حمل اثاثیه از محل خدمت قدیم به محل خدمت جدید ۱۱- واگذاری سهمیه حج تمتع ۱۲- واگذاری سهمیه حج عمره ۱۳- برگزاری اردوهای زیارتی و معنوی ۱۴- برگزاری جشنواره ورزشی ۱۵- امکان بهره مندی از اماکن ورزشی ۱۶- تهیه البسه ورزشی ۱۷- تخصیص فرصت مناسب در ساعات اداری جهت ورزش	خیلی زیاد(۵) زیاد(۴) تاحدودی(۳) کم(۲) خیلی کم(۱) بی نظر(۰)	ترتیبی
شاخص رفاهی		$1+2+3+4+5+6+7+8+9$			فاصله ای

یافته‌ها

تحلیل عاملی

هدف اصلی از تحلیل عاملی تبیین ساخت اصلی متغیرهاست. تحلیل مولفه اصلی یا تحلیل عامل در جامعه شناسی دارای دو کاربرد مهم است: ۱. شاخص سازی: به این ترتیب که پس از پردازش متغیرها از آن‌ها شاخص مناسب به دست می‌آید. این جنبه عمدتاً

معطوف به تئوری روش راهبر است. ۲. بررسی اعتبار شاخص ها: که از طریق ماتریس چرخش عامل می توان اعتبار شاخص ها را بررسی کرد (ساروخانی، ۱۳۸۶: ۲۳۹).

تحلیل عاملی از جمله تکنیک های هم وابستگی می باشد که هدف آن تلخیص متغیرها در قالب چندین عامل است (کلانتری، ۱۳۸۹: ۲۸۱). در این تحقیق هدف، راهبردهای ارتقاء شاخص های عدالت اجتماعی در بنگاه های اقتصادی بود. در این راستا بر مبنای مطالعات پیشین و تئوری ها، متغیرهای مربوطه استخراج گردید و سپس عوامل مذکور از دیدگاه پنج جامعه نیروی ۱، نیروی ۲، نیروی ۳، نیروی ۴ و نیروی ۵ مورد مطالعه قرار گرفت.

۱- عوامل مؤثر بر راهبردهای ارتقاء شاخص های عدالت اجتماعی در بنگاه های اقتصادی از دیدگاه نیروی شماره ۱ اولین گام در تحلیل عاملی، تعیین مناسب بودن داده ها برای انجام این تکنیک است که روش *K.M.O* و آزمون بارتلت از جمله این روش ها می باشد. بر اساس روش *K.M.O* چنانچه مقدار این آماره بین ۰/۵۰ تا ۰/۶۹ باشد، می توان با احتیاط به انجام تحلیل عاملی پرداخت و اگر بیش از ۰/۷۰ باشد با اطمینان می توان از این روش بهره جست. در این پژوهش مقدار *K.M.O*، ۰/۷۴۵ است که مقدار مناسبی می باشد. طبق آزمون بارتلت نیز مقدار به دست آمده برای متغیرهای مورد مطالعه ۴۹۵/۱۳۲ بوده و با اطمینان بیش از ۹۹ درصد ($sig = 0/000$) برای تحلیل عاملی مناسب هستند.

جدول ۱۲: آزمون کیسر و بارتلت^۱ برای نیروی ۱

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.۷۴۵
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	495.132
	df (درجه آزادی)	۵۴
	Sig. (سطح معنی داری)	.000

از سوی دیگر برای تعیین تعداد عامل ها از قاعده کیسر (*Kaiser*) و برای تفسیرپذیر کردن عامل ها و دسته بندی بهتر متغیرها در قالب عوامل، از چرخش عاملی با روش وریمکس (*Varimax*) استفاده شد که عامل های حاصله و متغیرهای آنها به همراه ضرایب حاصل از ماتریس دوران یافته در جدول ذیل ارایه شده است.

جدول ۱۳: عوامل استخراج شده و متغیرها و بارهای عاملی مربوطه برای نیروی ۱

میزان ضرایب	متغیرها	نام عامل
۰/۹۲	وام قرض الحسنه ازدواج کارکنان، وام قرض الحسنه ازدواج فرزندان،	حوزه اقتصادی
۰/۹۰	وام قرض الحسنه ضروری، وام قرض الحسنه ودیعه مسکن	
۰/۹۳	وام قرض الحسنه خرید مسکن، وام قرض الحسنه ساخت مسکن	
۰/۹۱	وام در قالب عقود، خرید کالای ضروری، وام در قالب عقود، جعاله (تعمیر مسکن)، وام در قالب عقود، خرید خودرو، فوق العاده عملیاتی، مرخصی استفاده نشده و پاداش پایان خدمت، هزینه های مربوط به کفن و دفن، هدیه ازدواج	
۰/۸۶	استفاده از اماکن اقامتی، هتل و مهمانسرا در سفرهای زیارتی، استفاده از استراحتگاهها و مهمانسراها در سفرهای سیاحتی، استفاده از غذا در رستوران ها، برگزاری مراسمات در تالارها، خدمات فروشگاههای	حوزه خدمات رفاهی
۰/۸۹	سبد کالاهای مصرفی مختلف، سبد کالای اساسی، تهیه سرویس رفت و آمد از محل سکونت تا محل کار، حمل اثاثیه در حیطه محیط خدماتی، حمل اثاثیه از محل خدمت قدیم به محل خدمت جدید،	

^۱ Kaiser-meyer-olkin

۰/۸۸	واگذاری سهمیه حج تمتع، واگذاری سهمیه حج عمره، برگزاری اردوهای زیارتی و معنوی، برگزاری جشنواره ورزشی، امکان بهره‌مندی از اماکن ورزشی، تهیه البسه ورزشی، تخصیص فرصت مناسب در ساعات اداری جهت ورزش	
۰/۸۱	ارائه خدمات آموزشی فنی و حرفه‌ای	حوزه آموزش
۰/۸۸	ارائه کتب و سایر خدمات (کنکور)	
۰/۹۲	تأمین مسکن شخصی	حوزه مسکن
۰/۹۰	تأمین مسکن سازمانی متأهلی	
۰/۸۳	تأمین مسکن سازمانی مجردی	
۰/۸۴	دسترسی مناسب به خدمات بهداشتی و درمانی، کیفیت خدمات بهداشتی و درمانی	حوزه سلامت
۰/۸۲	تأمین هزینه‌های بهداشتی و درمانی، اطلاع‌رسانی در خصوص چگونگی بهره‌مندی از خدمات بهداشتی و درمانی	
۰/۸۱	ارائه بسته‌های بهداشتی	
۰/۸۱	بیمه اختیاری خانه و خانواده، بیمه اختیاری عمر و حوادث، بیمه اختیاری خودرو	حوزه امنیت اجتماعی
۰/۸۸	بیمه اختیاری سرمایه‌تأمین‌آئیه، بیمه اختیاری سرمایه‌گذاری، بیمه اجباری درمان	
۰/۸۵	بیمه اجباری مکمل درمان (بیمه تکمیلی)، بیمه اجباری کمک هزینه بیماری‌های صعب‌العلاج، بیمه اجباری عمر و حوادث کارکنان	

همان‌طور که مشاهده می‌شود، در مجموع شش عامل استخراج گردید مقادیر ویژه آنها در جدول (۲) مشخص می‌باشد. عامل اول "حوزه اقتصادی" نام‌گذاری شد و مقدار ویژه آن ۱/۰۹ بوده و ۱۱/۸۱ درصد از واریانس کلیه متغیرها را تبیین می‌کند. عامل دوم نیز با توجه به نوع متغیرهای آن، "حوزه خدمات رفاهی" نامیده شد که مقدار ویژه آن ۱/۹۹ بوده در مجموع، ۱۲/۳۲ درصد از واریانس کل متغیرها را تبیین می‌نماید. عامل سوم "حوزه آموزش" عنوان گرفت که مقدار ویژه آن ۱/۱۷ بوده و ۱۲/۶۶ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است. عامل چهارم "حوزه مسکن" عنوان گرفت که مقدار ویژه آن ۱/۹۳ بوده و ۱۳/۸۱ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است. عامل پنجم "حوزه سلامت" عنوان گرفت که مقدار ویژه آن ۱/۸۹ بوده و ۱۳/۳۲ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است. عامل ششم نیز به همین ترتیب "حوزه امنیت اجتماعی" عنوان گرفت که مقدار ویژه آن ۱/۹۴ بوده و ۱۲/۶۶ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است. بنابراین هر شش عامل اهمیت بالایی در تبیین عوامل مؤثر بر عدالت اجتماعی و اقتصادی داشته و در مجموع ۷۶/۵۸ درصد از واریانس را تبیین می‌نمایند که میزان بالایی است.

جدول ۱۴: عامل‌های تحقیق و سهم هر یک از آنها برای نیروی ۱

شماره عامل	عامل	مقدار ویژه	درصد مقدار ویژه	درصد از کل عامل‌ها
۱	حوزه اقتصادی	۱/۰۹	۱۱/۸۱	۱۱/۸۱
۲	حوزه خدمات رفاهی	۱/۹۹	۱۲/۳۲	۲۴/۱۳
۳	حوزه آموزش	۱/۱۷	۱۲/۶۶	۳۷/۷۹
۴	حوزه مسکن	۱/۹۳	۱۳/۸۱	۵۰/۰۶
۵	حوزه سلامت	۱/۸۹	۱۳/۳۲	۶۳/۹۲
۶	حوزه امنیت اجتماعی	۱/۹۴	۱۲/۶۶	۷۶/۵۸

۲- عوامل مؤثر بر راهبردهای ارتقاء شاخص‌های عدالت اجتماعی در بنگاه‌های اقتصادی از دیدگاه نیروی شماره ۲

اولین گام در تحلیل عاملی، تعیین مناسب بودن داده‌ها برای انجام این تکنیک است که روش *K.M.O* و آزمون بارتلت از جمله این روش‌ها می‌باشند. بر اساس روش *K.M.O* چنانچه مقدار این آماره بین ۰/۵۰ تا ۰/۶۹ باشد، می‌توان با احتیاط به انجام تحلیل عاملی

پرداخت و اگر بیش از ۰/۷۰ باشد با اطمینان می توان از این روش بهره جست. در این پژوهش مقدار $K.M.O$ ، ۰/۷۹۳ است که مقدار مناسبی می باشد. طبق آزمون بارتلت نیز مقدار به دست آمده برای متغیرهای مورد مطالعه ۴۸۷/۰۰۷ بوده و با اطمینان بیش از ۹۹ درصد ($sig = 0/000$) برای تحلیل عاملی مناسب هستند.

جدول ۱۵: آزمون کیس و بارتلت برای نیروی ۲

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.793
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	487.007
	df	54
	Sig.	.000

از سوی دیگر برای تعیین تعداد عامل ها از قاعده کیس ($Kaiser$) و برای تفسیرپذیر کردن عامل ها و دسته بندی بهتر متغیرها در قالب عوامل، از چرخش عاملی با روش وریمکس ($Varimax$) استفاده شد که عامل های حاصله و متغیرهای آنها به همراه ضرایب حاصل از ماتریس دوران یافته در جدول ذیل ارایه شده است.

جدول ۱۶: عوامل استخراج شده و متغیرهای و بارهای عاملی مربوطه برای نیروی ۲

میزان ضرایب	متغیرها	نام عامل
۰/۹۲	وام قرض الحسنه ازدواج کارکنان، وام قرض الحسنه ازدواج فرزندان،	حوزه اقتصادی
۰/۹۰	وام قرض الحسنه ضروری، وام قرض الحسنه ودیعه مسکن	
۰/۹۳	وام قرض الحسنه خرید مسکن، وام قرض الحسنه ساخت مسکن	
۰/۹۱	وام در قالب عقود، خرید کالای ضروری، وام در قالب عقود، جماله (تعمیر مسکن)، وام در قالب عقود، خرید خودرو، فوق العاده عملیاتی، مرخصی استفاده نشده و پاداش پایان خدمت، هزینه های مربوط به کفن و دفن، هدیه ازدواج	حوزه خدمات رفاهی
۰/۸۳	استفاده از اماکن اقامتی، هتل و مهمانسرا در سفرهای زیارتی، استفاده از استراحتگاهها و مهمانسراها در سفرهای سیاحتی، استفاده از غذا در رستوران ها، برگزاری مراسمات در تالارها، خدمات فروشگاههای	
۰/۸۲	سبد کالاهای مصرفی مختلف، سبد کالای اساسی، تهیه سرویس رفت و آمد از محل سکونت تا محل کار، حمل اثاثیه در حیطه محیط خدماتی، حمل اثاثیه از محل خدمت قدیم به محل خدمت جدید،	
۰/۸۱	واگذاری سهمیه حج تمتع، واگذاری سهمیه حج عمره، برگزاری اردوهای زیارتی و معنوی، برگزاری جشنواره ورزشی، امکان بهره مندی از اماکن ورزشی، تهیه البسه ورزشی، تخصیص فرصت مناسب در ساعات اداری جهت ورزش	حوزه آموزش
۰/۸۱	ارائه خدمات آموزشی فنی و حرفه ای	
۰/۸۸	ارائه کتب و سایر خدمات (کنکور)	حوزه مسکن
۰/۹۲	تأمین مسکن شخصی	
۰/۹۰	تأمین مسکن سازمانی متاهلی	
۰/۸۴	تأمین مسکن سازمانی مجردی	حوزه سلامت
۰/۸۶	دسترسی مناسب به خدمات بهداشتی و درمانی، کیفیت خدمات بهداشتی و درمانی	
۰/۸۹	تأمین هزینه های بهداشتی و درمانی، اطلاع رسانی در خصوص چگونگی بهره مندی از خدمات بهداشتی و درمانی	
۰/۸۵	ارائه بسته های بهداشتی	حوزه امنیت اجتماعی
۰/۷۱	بیمه اختیاری خانه و خانواده، بیمه اختیاری عمر و حوادث، بیمه اختیاری خودرو	
۰/۷۸	بیمه اختیاری سرمایه تأمین آتیه، بیمه اختیاری سرمایه گذاری، بیمه اجباری درمان	
۰/۷۵	بیمه اجباری مکمل درمان (بیمه تکمیلی)، بیمه اجباری کمک هزینه بیماری های صعب العلاج، بیمه اجباری عمر و حوادث کارکنان	

همان طور که مشاهده می شود، در مجموع شش عامل استخراج گردید مقادیر ویژه آنها در جدول (۲) مشخص می باشد. عامل اول "حوزه اقتصادی" نام گذاری شد و مقدار ویژه آن ۰/۸۹ بوده و ۸/۹۲ درصد از واریانس کلیه متغیرها را تبیین می کند. عامل دوم نیز

راهبردهای ارتقاء و توسعه شاخص‌های عدالت اجتماعی در بنگاه‌های اقتصادی / ۹۷

با توجه به نوع متغیرهای آن، "حوزه خدمات رفاهی" نامیده شد که مقدار ویژه آن ۰/۹۹ بوده در مجموع، ۱۰/۰۱ درصد از واریانس کل متغیرها را تبیین می‌نماید. عامل سوم "حوزه آموزش" عنوان گرفت که مقدار ویژه آن ۱/۰۷ بوده و ۱۰/۰۷ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است. عامل چهارم "حوزه مسکن" عنوان گرفت که مقدار ویژه آن ۰/۸۱ بوده و ۸/۸۱ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است. عامل پنجم "حوزه سلامت" عنوان گرفت که مقدار ویژه آن ۰/۸۳ بوده و ۸/۸۳ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است. عامل ششم نیز به همین ترتیب "حوزه امنیت اجتماعی" عنوان گرفت که مقدار ویژه آن ۰/۹۴ بوده و ۸/۹۴ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است. بنابراین هر شش عامل اهمیت بالایی در تبیین عوامل مؤثر بر عدالت اجتماعی و اقتصادی داشته و در مجموع ۵۵/۵۸ درصد از واریانس را تبیین می‌نمایند که میزان متوسط است.

جدول ۱۷: عامل‌های تحقیق و سهم هر یک از آنها برای نیروی ۲

شماره عامل	عامل	مقدار ویژه	درصد مقدار ویژه	درصد از کل عامل‌ها
۱	حوزه اقتصادی	۰/۸۹	۸/۹۲	۸/۹۲
۲	حوزه خدمات رفاهی	۰/۹۹	۱۰/۰۱	۱۸/۹۳
۳	حوزه آموزش	۱/۰۷	۱۰/۰۷	۲۹/۰۰
۴	حوزه مسکن	۰/۸۱	۸/۸۱	۳۷/۸۱
۵	حوزه سلامت	۰/۸۳	۸/۸۳	۴۶/۶۴
۶	حوزه امنیت اجتماعی	۰/۹۴	۸/۹۴	۵۵/۵۸

۳- عوامل مؤثر بر راهبردهای ارتقاء شاخص‌های عدالت اجتماعی در بنگاه‌های اقتصادی از دیدگاه نیروی شماره ۳ اولین گام در تحلیل عاملی، تعیین مناسب بودن داده‌ها برای انجام این تکنیک است که روش *K.M.O* و آزمون بارتلت از جمله این روش‌ها می‌باشند. بر اساس روش *K.M.O* چنانچه مقدار این آماره بین ۰/۵۰ تا ۰/۶۹ باشد، می‌توان با احتیاط به انجام تحلیل عاملی پرداخت و اگر بیش از ۰/۷۰ باشد با اطمینان می‌توان از این روش بهره جست. در این پژوهش مقدار *K.M.O* ۰/۷۲۱ است که مقدار مناسبی می‌باشد. طبق آزمون بارتلت نیز مقدار به دست آمده برای متغیرهای مورد مطالعه ۴۸۱/۰۰۲ بوده و با اطمینان بیش از ۹۹ درصد ($sig = 0/000$) برای تحلیل عاملی مناسب هستند.

جدول ۱۸: آزمون کیسر و بارتلت برای نیروی ۳

<i>Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.</i>		.721
<i>Bartlett's Test of Sphericity</i>	<i>Approx. Chi-Square</i>	481.002
	<i>df</i>	54
	<i>Sig.</i>	.000

از سوی دیگر برای تعیین تعداد عامل‌ها از قاعده کیسر (*Kaiser*) و برای تفسیرپذیر کردن عامل‌ها و دسته‌بندی بهتر متغیرها در قالب عوامل، از چرخش عاملی با روش وریمکس (*Varimax*) استفاده شد که عامل‌های حاصله و متغیرهای آنها به همراه ضرایب حاصل از ماتریس دوران یافته در جدول ذیل ارائه شده است.

جدول ۱۹: عوامل استخراج شده و متغیرهای و بارهای عاملی مربوطه برای نیروی ۳

میزان ضرایب	متغیرها	نام عامل
۰/۹۲	وام قرض الحسنه ازدواج کارکنان، وام قرض الحسنه ازدواج فرزندان،	حوزه اقتصادی
۰/۹۰	وام قرض الحسنه ضروری، وام قرض الحسنه ودیعه مسکن	
۰/۸۳	وام قرض الحسنه خرید مسکن، وام قرض الحسنه ساخت مسکن	
۰/۸۱	وام در قالب عقود، خرید کالای ضروری، وام در قالب عقود، جعاله (تعمیر مسکن)، وام در قالب عقود، خرید خودرو، فوق العاده عملیاتی، مرخصی استفاده نشده و پاداش پایان خدمت، هزینه های مربوط به کفن و دفن، هدیه ازدواج	
۰/۸۶	استفاده از اماکن اقامتی، هتل و مهمانسرا در سفرهای زیارتی، استفاده از استراحتگاهها و مهمانسراها در سفرهای سیاحتی، استفاده از غذا در رستوران ها، برگزاری مراسمات در تالارها، خدمات فروشگاه	حوزه خدمات رفاهی
۰/۸۹	سبد کالاهای مصرفی مختلف، سبد کالای اساسی، تهیه سرویس رفت و آمد از محل سکونت تا محل کار، حمل اثاثیه در حیطه محیط خدماتی، حمل اثاثیه از محل خدمت قدیم به محل خدمت جدید،	
۰/۷۱	واگذاری سهمیه حج تمتع، واگذاری سهمیه حج عمره، برگزاری اردوهای زیارتی و معنوی، برگزاری جشنواره ورزشی، امکان بهره مندی از اماکن ورزشی، تهیه البسه ورزشی، تخصیص فرصت مناسب در ساعات اداری جهت ورزش	
۰/۸۱	ارائه خدمات آموزشی فنی و حرفه ای	حوزه آموزش
۰/۸۸	ارائه کتب و سایر خدمات (کنکور)	
۰/۹۲	تأمین مسکن شخصی	حوزه مسکن
۰/۹۰	تأمین مسکن سازمانی متأهلی	
۰/۸۳	تأمین مسکن سازمانی مجردی	
۰/۸۶	دسترسی مناسب به خدمات بهداشتی و درمانی، کیفیت خدمات بهداشتی و درمانی	حوزه سلامت
۰/۸۹	تأمین هزینه های بهداشتی و درمانی، اطلاع رسانی در خصوص چگونگی بهره مندی از خدمات بهداشتی و درمانی	
۰/۷۱	ارائه بسته های بهداشتی	
۰/۸۱	بیمه اختیاری خانه و خانواده، بیمه اختیاری عمر و حوادث، بیمه اختیاری خودرو	حوزه امنیت اجتماعی
۰/۸۸	بیمه اختیاری سرمایه تأمین آتیه، بیمه اختیاری سرمایه گذاری، بیمه اجباری درمان	
۰/۶۵	بیمه اجباری مکمل درمان (بیمه تکمیلی)، بیمه اجباریکمک هزینه بیماری های صعب العلاج، بیمه اجباری عمر و حوادث کارکنان	

همان‌طور که مشاهده می‌شود، در مجموع شش عامل استخراج گردید مقادیر ویژه آنها در جدول (۲) مشخص می‌باشد. عامل اول "حوزه اقتصادی" نام‌گذاری شد و مقدار ویژه آن ۱/۰۹ بوده و ۱۰/۰۹ درصد از واریانس کلیه متغیرها را تبیین می‌کند. عامل دوم نیز با توجه به نوع متغیرهای آن، "حوزه خدمات رفاهی" نامیده شد که مقدار ویژه آن ۱/۰۱ بوده در مجموع، ۱۰/۰۲ درصد از واریانس کل متغیرها را تبیین می‌نماید. عامل سوم "حوزه آموزش" عنوان گرفت که مقدار ویژه آن ۱/۰۷ بوده و ۱۰/۰۷ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است. عامل چهارم "حوزه مسکن" عنوان گرفت که مقدار ویژه آن ۱/۰۳ بوده و ۱۰/۰۱ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است. عامل پنجم "حوزه سلامت" عنوان گرفت که مقدار ویژه آن ۱/۰۸ بوده و ۱۰/۰۲ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است. عامل ششم نیز به همین ترتیب "حوزه امنیت اجتماعی" عنوان گرفت که مقدار ویژه آن ۱/۰۴ بوده و ۱۰/۰۶ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است. بنابراین هر شش عامل اهمیت بالایی در تبیین عوامل مؤثر بر عدالت اجتماعی و اقتصادی داشته و در مجموع ۶۰/۲۷ درصد از واریانس را تبیین می‌نمایند که میزان متوسط به بالا است.

جدول ۲۰: عامل‌های تحقیق و سهم هر یک از آنها برای نیروی ۳

شماره عامل	عامل	مقدار ویژه	درصد مقدار ویژه	درصد از کل عامل‌ها
۱	حوزه اقتصادی	۱/۰۹	۱۰/۰۹	۱۰/۰۹
۲	حوزه خدمات رفاهی	۱/۰۱	۱۰/۰۲	۲۰/۱۱
۳	حوزه آموزش	۱/۰۷	۱۰/۰۷	۳۰/۱۸
۴	حوزه مسکن	۱/۰۳	۱۰/۰۱	۴۰/۱۹
۵	حوزه سلامت	۱/۰۸	۱۰/۰۲	۵۰/۲۱
۶	حوزه امنیت اجتماعی	۱/۰۴	۱۰/۰۶	۶۰/۲۷

۴- عوامل مؤثر بر راهبردهای ارتقاء شاخص‌های عدالت اجتماعی در بنگاه‌های اقتصادی از دیدگاه نیروی شماره ۴ اولین گام در تحلیل عاملی، تعیین مناسب بودن داده‌ها برای انجام این تکنیک است که روش *K.M.O* و آزمون بارتلت از جمله این روش‌ها می‌باشند. بر اساس روش *K.M.O* چنانچه مقدار این آماره بین ۰/۵۰ تا ۰/۶۹ باشد، می‌توان با احتیاط به انجام تحلیل عاملی پرداخت و اگر بیش از ۰/۷۰ باشد با اطمینان می‌توان از این روش بهره جست. در این پژوهش مقدار *K.M.O* ۰/۷۰۱ است که مقدار مناسبی می‌باشد. طبق آزمون بارتلت نیز مقدار به دست آمده برای متغیرهای مورد مطالعه ۴۱۱/۰۳۲ بوده و با اطمینان بیش از ۹۹ درصد ($sig = 0/000$) برای تحلیل عاملی مناسب هستند.

جدول ۲۱: آزمون کیسر و بارتلت برای نیروی ۴

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.701
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	411.032
	df	54
	Sig.	.000

از سوی دیگر برای تعیین تعداد عامل‌ها از قاعده کیسر (*Kaiser*) و برای تفسیرپذیر کردن عامل‌ها و دسته‌بندی بهتر متغیرها در قالب عوامل، از چرخش عاملی با روش وریمکس (*Varimax*) استفاده شد که عامل‌های حاصله و متغیرهای آنها به همراه ضرایب حاصل از ماتریس دوران یافته در جدول ذیل ارائه شده است.

جدول ۲۲: عوامل استخراج شده و متغیرهای و بارهای عاملی مربوطه برای نیروی ۴

نام عامل	متغیرها	میزان ضرایب
حوزه اقتصادی	وام قرض الحسنه ازدواج کارکنان، وام قرض الحسنه ازدواج فرزندان،	۰/۹۰
	وام قرض الحسنه ضروری، وام قرض الحسنه ودیعه مسکن	۰/۹۱
	وام قرض الحسنه خرید مسکن، وام قرض الحسنه ساخت مسکن	۰/۹۴
	وام در قالب عقود، خرید کالای ضروری، وام در قالب عقود، جعاله (تعمیر مسکن)، وام در قالب عقود، خرید خودرو، فوق العاده عملیاتی، مرخصی استفاده نشده و پاداش پایان خدمت، هزینه‌های مربوط به کفن و دفن، هدیه ازدواج	۰/۹۳
حوزه خدمات رفاهی	استفاده از اماکن اقامتی، هتل و مهمانسرا در سفرهای زیارتی، استفاده از استراحتگاهها و مهمانسراها در سفرهای سیاحتی، استفاده از غذا در رستوران‌ها، برگزاری مراسمات در تالارها، خدمات فروشگاه‌ها	۰/۸۶
	سبد کالاهای مصرفی مختلف، سبد کالای اساسی، تهیه سرویس رفت و آمد از محل سکونت تا محل کار، حمل اثاثیه در حیطة محیط خدماتی، حمل اثاثیه از محل خدمت قدیم به محل خدمت جدید،	۰/۸۷

۰/۸۵	واگذاری سهمیه حج تمتع، واگذاری سهمیه حج عمره، برگزاری اردوهای زیارتی و معنوی، برگزاری جشنواره ورزشی، امکان بهره مندی از اماکن ورزشی، تهیه البسه ورزشی، تخصیص فرصت مناسب در ساعات اداری جهت ورزش	
۰/۷۹	ارائه خدمات آموزشی فنی و حرفه ای	حوزه آموزش
۰/۷۸	ارائه کتب و سایر خدمات (کنکور)	
۰/۹۲	تأمین مسکن شخصی	حوزه مسکن
۰/۹۰	تأمین مسکن سازمانی متاهلی	
۰/۹۳	تأمین مسکن سازمانی مجردی	
۰/۸۶	دسترسی مناسب به خدمات بهداشتی و درمانی، کیفیت خدمات بهداشتی و درمانی	حوزه سلامت
۰/۸۹	تأمین هزینه های بهداشتی و درمانی، اطلاع رسانی در خصوص چگونگی بهره مندی از خدمات بهداشتی و درمانی	
۰/۸۸	ارائه بسته های بهداشتی	
۰/۷۱	بیمه اختیاری خانه و خانواده، بیمه اختیاری عمر و حوادث، بیمه اختیاری خودرو	حوزه امنیت اجتماعی
۰/۷۸	بیمه اختیاری سرمایه تأمین آتیه، بیمه اختیاری سرمایه گذاری، بیمه اجباری درمان	
۰/۷۵	بیمه اجباری مکمل درمان (بیمه تکمیلی)، بیمه اجباری کمک هزینه بیماری های صعب العلاج، بیمه اجباری عمر و حوادث کارکنان	

همان‌طور که مشاهده می‌شود، در مجموع شش عامل استخراج گردید مقادیر ویژه آنها در جدول (۲) مشخص می‌باشد. عامل اول "حوزه اقتصادی" نام‌گذاری شد و مقدار ویژه آن ۰/۹۵ بوده و ۸/۹۵ درصد از واریانس کلیه متغیرها را تبیین می‌کند. عامل دوم نیز با توجه به نوع متغیرهای آن، "حوزه خدمات رفاهی" نامیده شد که مقدار ویژه آن ۰/۹۹ بوده در مجموع، ۹/۳۲ درصد از واریانس کل متغیرها را تبیین می‌نماید. عامل سوم "حوزه آموزش" عنوان گرفت که مقدار ویژه آن ۱/۰۷ بوده و ۱۰/۶۶ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است. عامل چهارم "حوزه مسکن" عنوان گرفت که مقدار ویژه آن ۱/۹۳ بوده و ۱۰/۷۱ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است. عامل پنجم "حوزه سلامت" عنوان گرفت که مقدار ویژه آن ۱/۸۹ بوده و ۱۰/۳۲ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است. عامل ششم نیز به همین ترتیب "حوزه امنیت اجتماعی" عنوان گرفت که مقدار ویژه آن ۰/۹۴ بوده و ۸/۶۶ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است. بنابراین هر شش عامل اهمیت بالایی در تبیین عوامل مؤثر بر عدالت اجتماعی و اقتصادی داشته و در مجموع ۵۸/۶۲ درصد از واریانس را تبیین می‌نمایند که میزان بالایی است.

جدول ۲۳: عامل‌های تحقیق و سهم هر یک از آنها برای نیروی ۴

شماره عامل	عامل	مقدار ویژه	درصد مقدار ویژه	درصد از کل عامل‌ها
۱	حوزه اقتصادی	۰/۹۵	۸/۹۵	۸/۹۵
۲	حوزه خدمات رفاهی	۰/۹۹	۹/۳۲	۱۸/۲۷
۳	حوزه آموزش	۱/۰۷	۱۰/۶۶	۲۸/۹۳
۴	حوزه مسکن	۱/۹۳	۱۰/۷۱	۳۹/۶۴
۵	حوزه سلامت	۱/۸۹	۱۰/۳۲	۴۹/۹۶
۶	حوزه امنیت اجتماعی	۰/۹۴	۸/۶۶	۵۸/۶۲

۵- عوامل مؤثر بر راهبردهای ارتقاء شاخص‌های عدالت اجتماعی در بنگاه‌های اقتصادی از دیدگاه نیروی شماره ۵

راهبردهای ارتقاء و توسعه شاخص‌های عدالت اجتماعی در بنگاه‌های اقتصادی / ۱۰۱

اولین گام در تحلیل عاملی، تعیین مناسب بودن داده‌ها برای انجام این تکنیک است که روش *K.M.O* و آزمون بارتلت از جمله این روش‌ها می‌باشند. بر اساس روش *K.M.O* چنانچه مقدار این آماره بین ۰/۵۰ تا ۰/۶۹ باشد، می‌توان با احتیاط به انجام تحلیل عاملی پرداخت و اگر بیش از ۰/۷۰ باشد با اطمینان می‌توان از این روش بهره جست. در این پژوهش مقدار *K.M.O* ۰/۷۰۵ است که مقدار مناسبی می‌باشد. طبق آزمون بارتلت نیز مقدار به دست آمده برای متغیرهای مورد مطالعه ۴۳۸/۱۲۳ بوده و با اطمینان بیش از ۹۹ درصد ($sig = 0/000$) برای تحلیل عاملی مناسب هستند.

جدول ۲۴: آزمون کیسر و بارتلت برای نیروی ۵

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.705
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	438.123
	df	54
	Sig.	.000

از سوی دیگر برای تعیین تعداد عامل‌ها از قاعده کیسر (*Kaiser*) و برای تفسیرپذیری کردن عامل‌ها و دسته‌بندی بهتر متغیرها در قالب عوامل، از چرخش عاملی با روش وریمکس (*Varimax*) استفاده شد که عامل‌های حاصله و متغیرهای آنها به همراه ضرایب حاصل از ماتریس دوران یافته در جدول ذیل آرایه شده است.

جدول ۲۵: عوامل استخراج شده و متغیرهای و بارهای عاملی مربوطه برای نیروی ۵

نام عامل	متغیرها	میزان ضرایب
حوزه اقتصادی	وام قرض الحسنه ازدواج کارکنان، وام قرض الحسنه ازدواج فرزندان،	۰/۸۵
	وام قرض الحسنه ضروری، وام قرض الحسنه ودیعه مسکن	۰/۸۵
	وام قرض الحسنه خرید مسکن، وام قرض الحسنه ساخت مسکن	۰/۸۳
	وام در قالب عقود، خرید کالای ضروری، وام در قالب عقود، جعاله (تعمیر مسکن)، وام در قالب عقود، خرید خودرو، فوق العاده عملیاتی، مرخصی استفاده نشده و پاداش پایان خدمت، هزینه‌های مربوط به کفن و دفن، هدیه ازدواج	۰/۸۴
حوزه خدمات رفاهی	استفاده از اماکن اقامتی، هتل و مهمانسرا در سفرهای زیارتی، استفاده از استراحتگاهها و مهمانسراها در سفرهای سیاحتی، استفاده از غذا در رستوران‌ها، برگزاری مراسمات در تالارها، خدمات فروشگاه‌ها	۰/۸۶
	سبد کالاهای مصرفی مختلف، سبد کالای اساسی، تهیه سرویس رفت و آمد از محل سکونت تا محل کار، حمل اثاثیه در حیطه محیط خدماتی، حمل اثاثیه از محل خدمت قدیم به محل خدمت جدید،	۰/۸۹
	واگذاری سهمیه حج تمتع، واگذاری سهمیه حج عمره، برگزاری اردوهای زیارتی و معنوی، برگزاری جشنواره ورزشی، امکان بهره‌مندی از اماکن ورزشی، تهیه البسه ورزشی، تخصیص فرصت مناسب در ساعات اداری جهت ورزش	۰/۸۷
حوزه آموزش	ارائه خدمات آموزشی فنی و حرفه‌ای	۰/۸۱
	ارائه کتب و سایر خدمات (کنکور)	۰/۸۰
حوزه مسکن	تأمین مسکن شخصی	۰/۹۲
	تأمین مسکن سازمانی متأهلی	۰/۹۰
	تأمین مسکن سازمانی مجردی	۰/۹۳
حوزه سلامت	دسترسی مناسب به خدمات بهداشتی و درمانی، کیفیت خدمات بهداشتی و درمانی	۰/۷۶
	تأمین هزینه‌های بهداشتی و درمانی، اطلاع‌رسانی در خصوص چگونگی بهره‌مندی از خدمات بهداشتی و درمانی	۰/۷۹
	ارائه بسته‌های بهداشتی	۰/۷۱
حوزه امنیت اجتماعی	بیمه اختیاری خانه و خانواده، بیمه اختیاری عمر و حوادث، بیمه اختیاری خودرو	۰/۹۱
	بیمه اختیاری سرمایه‌تأمین‌آتی، بیمه اختیاری سرمایه‌گذاری، بیمه اجباری درمان	۰/۹۸

۰/۹۵	بیمه اجباری مکمل درمان (بیمه تکمیلی)، بیمه اجباری کمک هزینه بیماری های صعب العلاج، بیمه اجباری عمر و حوادث کارکنان
------	--

همان‌طور که مشاهده می‌شود، در مجموع شش عامل استخراج گردید مقادیر ویژه آنها در جدول (۲) مشخص می‌باشد. عامل اول "حوزه اقتصادی" نام‌گذاری شد و مقدار ویژه آن ۱/۸۶ بوده و ۸/۸۱ درصد از واریانس کلیه متغیرها را تبیین می‌کند. عامل دوم نیز با توجه به نوع متغیرهای آن، "حوزه خدمات رفاهی" نامیده شد که مقدار ویژه آن ۱/۸۹ بوده در مجموع، ۸/۳۲ درصد از واریانس کل متغیرها را تبیین می‌نماید. عامل سوم "حوزه آموزش" عنوان گرفت که مقدار ویژه آن ۱/۰۷ بوده و ۱۰/۶۲ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است. عامل چهارم "حوزه مسکن" عنوان گرفت که مقدار ویژه آن ۰/۹۶ بوده و ۸/۸۸ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است. عامل پنجم "حوزه سلامت" عنوان گرفت که مقدار ویژه آن ۱/۰۹ بوده و ۱۰/۳۲ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است. عامل ششم نیز به همین ترتیب "حوزه امنیت اجتماعی" عنوان گرفت که مقدار ویژه آن ۰/۹۴ بوده و ۸/۶۶ درصد از واریانس کل را به خود اختصاص داده است. بنابراین هر شش عامل اهمیت بالایی در تبیین عوامل مؤثر بر عدالت اجتماعی و اقتصادی داشته و در مجموع ۵۵/۶۱ درصد از واریانس را تبیین می‌نمایند که میزان متوسط است.

جدول ۲۶: عامل‌های تحقیق و سهم هر یک از آنها برای نیروی ۵

شماره عامل	عامل	مقدار ویژه	درصد مقدار ویژه	درصد از کل عامل‌ها
۱	حوزه اقتصادی	۱/۸۶	۸/۸۱	۸/۸۱
۲	حوزه خدمات رفاهی	۱/۸۹	۸/۳۲	۱۷/۱۳
۳	حوزه آموزش	۱/۰۷	۱۰/۶۲	۲۷/۷۵
۴	حوزه مسکن	۰/۹۶	۸/۸۸	۳۶/۶۳
۵	حوزه سلامت	۱/۰۹	۱۰/۳۲	۴۶/۹۵
۶	حوزه امنیت اجتماعی	۰/۹۴	۸/۶۶	۵۵/۶۱

نتیجه‌گیری

از آنجا که این تحقیق در راستای چشم انداز بنگاه‌های اقتصادی دولتی «ارائه خدمات مطلوب و ارتقای سطح رفاه کارکنان و خانواده‌ها» سعی در شناخت وضعیت شاخص‌های عدالت و راهبردهای ارتقاء شاخص‌های عدالت داشت، در وهله اول یک مطالعه اکتشافی که سعی در شناخت وضعیت شاخص‌های عدالت بود و در وهله دوم به عنوان یک مطالعه کاربردی که با نتایج بدست آمده سعی در ارائه راهبردهای ارتقای شاخص‌های عدالت را دارد.

این تحقیق با در نظر داشتن اهمیت و ضرورت عدالت به بررسی وضعیت شاخص‌ها و حوزه‌های عدالت اجتماعی و اقتصادی در بنگاه‌های اقتصادی پرداخت و به منظور بررسی این مهم با یک رویکرد اجتماعی و با مطالعه تحقیقات و یافته‌های پیشین و در نهایت با بررسی نظریه‌های مختلف مهمترین علل و عواملی که می‌توانستند با عدالت رابطه معنی‌دار داشته باشند و بر فرایند و شرایط عدالت اثرگذار باشند در شش دسته حوزه اقتصادی، حوزه مسکن، حوزه امنیت اجتماعی، حوزه آموزش، حوزه سلامت و حوزه خدمات رفاهی به عنوان شاخص‌های اصلی عدالت در بنگاه‌های اقتصادی معرفی شد. و با بهره‌گیری از تعاریفی که از عدالت اجتماعی شده بود، عدالت اجتماعی در بنگاه‌های اقتصادی را چنین تعریف کرد «ایجاد شرایط برای برخورداری یکسان و برابر اعضای بنیاد تعاون از منابع و امکانات و فرصت‌ها و نیز رفع موانع برای همه اعضای بنیاد تعاون بصورت یکسان».

نتایج توصیفی تحقیق نشان داد که میزان رضایتمندی و به عبارتی میانگین احساس عدالت بطور کلی و با توجه به سوال اصلی، در بین اعضای بنگاه‌های اقتصادی دولتی در حد خیلی کم است و این در حالی است که میانگین احساس عدالت و رضایتمندی اعضای

راهبردهای ارتقاء و توسعه شاخص‌های عدالت اجتماعی در بنگاه‌های اقتصادی / ۱۰۳

بنگاه‌های اقتصادی دولتی در حوزه‌ها و شاخص‌های (اقتصادی ۶۷/۸ در حد متوسط، مسکن ۵۲/۲ در حد متوسط، امنیت اجتماعی ۶۶/۱ در حد متوسط، آموزش ۶۳/۰ در حد متوسط، سلامت ۵۸/۰ در حد متوسط و خدمات رفاهی ۴۹/۴ در حد متوسط) در حد متوسط است.

در بخش تحلیلی جهت بررسی و آزمون این عوامل ابتدا مفاهیم و متغیرهای تحقیق شناسایی و بعد مولفه‌ها و شاخص‌ها کشف و در قالب پرسشنامه ساختمان جهت جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات از جامعه نمونه- بنگاه‌های اقتصادی که اعم از نیروی ۱، نیروی ۲، نیروی ۳، نیروی ۴ و نیروی ۵ که خدمت می‌کنند و یا بازنشسته هستند داده‌ها و اطلاعات جمع‌آوری شد، چرا که این اعضا بهترین نمونه‌هایی هستند که می‌توان عدالت را سنجش کرد.

به منظور تحلیل مناسب داده‌ها و اطلاعات جمع‌آوری شده از اعضای بنگاه‌های اقتصادی، از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد که میزان ضرایب یا به عبارت بهتر میزان بارهای عاملی تک تک متغیرها از ۰/۴۰ و ۰/۵۰ بالا بود و این امر نشان‌دهنده سطح معنی‌داری و همبستگی بالای متغیرها با یکدیگر و با متغیر اصلی عدالت اجتماعی و اقتصادی بود، در ادامه جهت دسته‌بندی و رتبه‌بندی متغیرهای تحقیق در قالب عناصر و عوامل اثرگذار بر روی عدالت اجتماعی و اقتصادی، از چرخش عاملی واریماکس استفاده کردیم که مجموع سی و دو شاخص در شش عنصر و عامل حوزه اقتصادی، حوزه مسکن، حوزه امنیت اجتماعی، حوزه آموزش، حوزه سلامت و حوزه خدمات رفاهی، دسته‌بندی شد و بر اساس مقدار بارهای عاملی و میزان بتای بدست آمده این آماره، به ترتیب رضایتمندی و میزان عدالت در بین نیروهای شماره ۱ با ۷۶/۵۸، نیروهای ۲ با ۶۰/۲۷، نیروهای ۳ با ۵۸/۶۲، نیروهای ۴ با ۵۵/۶۱ و نیروهای ۵ با ۵۵/۵۸ بیشترین میزان واریانس تبیین‌کننده را داشتند.

جدول ۲۷: میزان رضایتمندی و عدالت در بین نیروهای مختلف با توجه به حوزه‌های عدالتی

شماره عامل	عامل	وزن عامل‌ها در نیروی ۱	وزن عامل‌ها در نیروی ۲	وزن عامل‌ها در نیروی ۳	وزن عامل‌ها در نیروی ۴	وزن عامل‌ها در نیروی ۵
۱	حوزه اقتصادی	۱۱/۸۱	۸/۹۲	۱۰/۰۹	۸/۹۵	۸/۸۱
۲	حوزه خدمات رفاهی	۱۲/۳۲	۱۰/۰۱	۱۰/۰۲	۹/۳۲	۸/۳۲
۳	حوزه آموزش	۱۲/۶۶	۱۰/۰۷	۱۰/۰۷	۱۰/۶۶	۱۰/۶۲
۴	حوزه مسکن	۱۳/۸۱	۸/۸۱	۱۰/۰۱	۱۰/۷۱	۸/۸۸
۵	حوزه سلامت	۱۳/۳۲	۸/۸۳	۱۰/۰۲	۱۰/۳۲	۱۰/۳۲
۶	حوزه امنیت اجتماعی	۱۲/۶۶	۸/۹۴	۱۰/۰۶	۸/۶۶	۸/۶۶
۷	همه حوزه‌ها	۷۶/۵۸	۵۵/۵۸	۶۰/۲۷	۵۸/۶۲	۵۵/۶۱

با توجه به اطلاعات (جدول ۱-۵) میزان رضایتمندی و به عبارت بهتر میزان تحقق برابری و عدالت در بنگاه‌های اقتصادی نشان می‌دهد که به ترتیب بیشترین میزان رضایتمندی در بین نیروهای ۱ با ۷۶/۵۸، نیروهای ۳ با ۶۰/۲۷، نیروهای ۴ با ۵۸/۶۲، نیروهای ۵ با ۵۵/۶۱ و نیروهای ۲ با ۵۵/۵۸ است. این نتیجه نشان می‌دهد وضعیت تحقق عدالت و شاخص‌های عدالت برای نیروی ۱ به مراتب بهتر از سایر نیروها بوده و بواقع میزان رضایت نیروهای ۱ بیشتر از سایر نیروها بوده است و این در حالی است که نیروهای ۲ کمترین میزان رضایت را از عملکرد بنیاد تعاون در زمینه ارائه خدمات مختلف داشته‌اند. مهمترین مسأله در این خصوص ایجاد شرایط برابر و یکسان برای همه نیروهای خدماتی اعم از ۱، ۲، ۳، ۴ و ۵ جهت بهره‌مندی از امکانات و منابع و دسترسی به فرصت‌ها است و رفع موانع برای همه نیروها بطور یکسان است.

راهبردها

با توجه به نتیجه تحقیق در سطح توصیفی راهبرد کلان پیشنهادی این طرح ایجاد شرایط برای همه نیروهای خدماتی بطور یکسان به منظور دسترسی و بهره‌مندی از همه منابع، امکانات و فرصت‌ها در حوزه‌های اقتصادی، سلامت، امنیت اجتماعی، مسکن، آموزش و خدمات رفاهی است بطوری که اولویت ایجاد این شرایط برای نیروهای خدماتی ۲ باشد.

حوزه مختلف: (سیاست کلی ایجاد فرصت برابر و یکسان برای همه نیروهای خدمتی جهت بهره مندی از شاخص های اقتصادی باشد) نتایج تحقیق نشان داد که کمترین میزان احساس عدالت در بین بنگاه ها در حوزه اقتصادی می باشد و این امر ضرورت توجه به این مقوله را می رساند که اولویت در رفع موانع و ایجاد برابری و شرایط یکسان، حوزه اقتصادی است. همچنین در بین نیروها شماره ۲ و ۵ کمترین احساس عدالت و رضایت را نسبت به سایر نیروها داشتند که این امر نشان می دهد دسترسی و بهره مندی از امکانات، منابع و فرصت ها در بین این نیروها بطور یکسان نیست و ضرورت دارد شرایط برای همه بطور یکسان فراهم گردد.

منابع

۱. السان، مصطفی (۱۳۸۴) روند شکل گیری حقوق اجتماعی در اسناد و موازین بین المللی، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال پنجم، شمار ۱۹، زمستان ۸۴
۲. بابیان، محمد، راغفر، حسن، رفیعی، حسن (۱۳۸۹) بررسی رابطه شاخص های عدالت اجتماعی و سلامت در ایران؛ ۱۳۸۵-۱۳۶۳، مجله دانش و تندرستی، تابستان ۱۳۸۹، دوره ۵، ویژه نامه ششمین کنگره اپیدمیولوژی ایران: ۴۶ تا ۴۶
۳. بلیک مور، کن. (۱۳۸۵)، مقدمه ای بر سیاستگذاری اجتماعی، ترجمه: علی اصغر سعیدی و سعید صادقی جقه، تهران: مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی.
۴. پاکدل، مرتضی (۱۳۸۹) سیاست های مسکن در اروپا: اینترنت.
۵. تنهایی، حسین ابوالحسن و دیگران، بررسی تطبیقی رابطه بین مفهوم عدالت و هویت اجتماعی در قرن معاصر از دیدگاه هربرت بلومر (تفسیرگرا) و آنتونی گیدنز (ساخت گرا)، فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال چهارم، شماره دوم، بهار ۱۳۹۱
۶. توکلی، احمد (۱۳۸۵) عدالت اجتماعی، ماهنامه اقتصاد ایران، شماره ۸۷، اردیبهشت ۸۵
۷. تولایی، مجید. (۱۳۸۴)، آزادی؛ یک تقدم وجودی، ماهنامه نامه، شماره ۴۱.
۸. تیربند، مجید، آذانی، مهری (۱۳۹۱) توزیع امکانات و خدمات شهری بر اساس عدالت اجتماعی (مورد شهر یاسوج) دوره ۲۳، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۱
۹. حاتمی نژاد، حسین و راستی، عمران (۱۳۸۸) عدالت اجتماعی و عدالت فضایی، اطلاعات سیاسی - اقتصادی، سال ۲۴، شماره ۶ و ۵، بهمن و اسفند ۸۸
۱۰. حق شناس، پریسا (۱۳۸۲) رژیم های رفاهی و تجربه اشتغال در اروپا: اینترنت.
۱۱. حکیمی، محمد (۱۳۸۹) زمینه ها و موانع تحقق عدالت اقتصادی، اینترنت www.moretest.ir
۱۲. دین، هارتلی. (۱۳۸۸)، سیاست گذاری اجتماعی، ترجمه: عبدالله بیچرانلو، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
۱۳. رضایور، اکبر (۱۳۷۵) درک عدالت در میان جوانان، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۱۴. رضوی، سید محمد (۱۳۸۱) بررسی و استخراج اصول کلی حاکم بر دیدگاه امام خمینی پیرامون عدالت، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
۱۵. رنانی، محسن (۱۳۸۵) عدالت اجتماعی، روزنامه شرق ۸۵/۲/۱۹
۱۶. زاهدی، محمد جواد (۱۳۸۲) توسعه و نابرابری، تهران: انتشارات مازیار.
۱۷. زاهدی اصل، محمد، (۱۳۷۷)، مبانی مددکاری اجتماعی، تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
۱۸. سالاریان، آریتا (۱۳۸۶) تعیین چارچوب مفهومی برای دستیابی به شاخص های عدالت در بخش درمان سازمان تأمین اجتماعی، مجله تأمین اجتماعی، سال ۱۳۸۶، شماره ۲۸.
۱۹. سن، آمارتیا کومار. (۱۳۸۱)، در باب نابرابری اقتصادی، ترجمه: حسین راغفر، تهران: مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی.
۲۰. سید قطب (۱۳۷۹) عدالت اجتماعی در اسلام، سید هادی خسرو شاهی و محمد علی گرامی، تهران: سوره.
۲۱. شاکری، سید رضا (۱۳۸۱) مبانی امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال پنجم، شماره اول، بهار ۸۱

راهبردهای ارتقاء و توسعه شاخص‌های عدالت اجتماعی در بنگاه‌های اقتصادی / ۱۰۵

۲۲. شریف زادگان، محمد حسین (۱۳۸۶) راهبردهای توسعه اقتصادی و عدالت اجتماعی، مجله رفاه اجتماعی، بهار ۱۳۸۶، دوره ۶، شماره ۲۴، از صفحه ۹ تا صفحه ۲۹.
۲۳. شریف زادگان، محمد حسین (۱۳۸۶) راهبردهای توسعه اقتصادی و عدالت اجتماعی، رفاه اجتماعی، سال ششم، شمار ۲۴، بهار ۸۶.
۲۴. عریضی، حمید. (۱۳۸۴)، عدالت توزیعی؛ یک مفهوم فلسفی، ماهنامه نامه، شماره ۴۱.
۲۵. عریضی، حمیدرضا و گل پرور، محسن (۱۳۸۴) رویکردهای عدالت اجتماعی، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال سوم، شماره ۱۶، بهار ۸۴.
۲۶. غنی نژاد، موسی. (۱۳۷۹)، عدالت، عدالت اجتماعی و اقتصاد، فصلنامه تأمین اجتماعی، سال دوم، شماره ۶.
۲۷. فضائی، امیر عباس و عزیزاده، محمد حسین (۱۳۸۵) راهبردهای توسعه اقتصادی و عدالت اجتماعی، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۴، بهار ۸۶.
۲۸. فکوهی، ناصر (۱۳۷۹) از فرهنگ تا توسعه، تهران: انتشارات رامین
۲۹. فیتزپتریک، تونی. (چ ۲، ۱۳۸۳)، نظریه رفاه، ترجمه: هرمز همایون پور، تهران: گام نو و مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی.
۳۰. قرآن کریم
۳۱. کاتوزیان، ناصر (۱۳۷۹) گامی به سوی عدالت، تهران: دانشگاه تهران.س
۳۲. کریمی، مظفر (۱۳۸۸) راهبردهای تحقق عدالت اجتماعی و اقتصادی در جمهوری اسلامی ایران، پژوهشنامه شماره ۱۱، تهران: پژوهشکده تحقیقات استراتژیک.
۳۳. کلارک، باری. (۱۳۸۹)، اقتصاد سیاسی تطبیقی، مترجم: عباس حاتمی، تهران: نشر کویر.
۳۴. مطهری، مرتضی (۱۴۰۳) بررسی اجمالی مبانی اقتصاد اسلامی، تهران: حکمت.
۳۵. مطهری، مرتضی (بی تا) عدل الهی، تهران: صدرا).
۳۶. مهرانفر، معصومه (۱۳۸۲) مطالعه تطبیقی جایگاه عدالت در مدیریت اسلامی و مکاتب مدیریتی غرب، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران.
۳۷. موسوی، سید احمد (۱۳۸۵) پژوهشی پیرامون عدالت اجتماعی در قرآن و نهج البلاغه، پایان نامه کارشناسی، دانشگاه شیراز.
۳۸. میرسندسی، محمد (۱۳۷۵) عوامل مؤثر بر درک مردم از عدالت و رابطه آن با برابری (نابرابری)، پایان نامه کارشناسی ارشد، جامعه شناسی، دانشگاه تربیت مدرس.
۳۹. نبی لو، بهرام [مترجم]. (۱۳۸۳)، مقیاس برابری، فصلنامه تأمین اجتماعی، سال ششم، شماره ۱۶.
۴۰. نعمتی وروجنی، یعقوب (۱۳۸۹) اسلام و عدالت اجتماعی، اینترنت، www.aftab.com
۴۱. نهج البلاغه، ترجمه فیض الاسلام، حکمت ۴۲۹.
۴۲. نوائی لواسانی، محمود (۱۳۹۱) بررسی میزان احساس عدالت در بین شهروندان تهرانی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور، تهران.
۴۳. نیرل وال، ا.پ (۱۳۷۸) رشد و توسعه، منوچهر فرهنگ و فرشید مجاور حسینی، تهران: انتشارات فرهنگ و ارشاد اسلامی
۴۴. والزر، مایکل. (۱۳۸۹)، حوزه های عدالت، ترجمه: صالح نجفی، تهران: نشر ثالث.